

وزیر «برنا»

و دردی «کهن»!

رضایردستانی • روزنامه‌نگار

چهرمی چگونه خود را در جریان فیلترینگ تلگرام دخیل نمی‌داند در حالی که لحظه به لحظه ماجرا به‌گونه‌ای بازتاب داشت که چون تلگرام و وزارت ارتباطات به یک نتیجه مشترک نرسیده‌اند به فیلترینگ این پیام‌رسان منتهی شده است؟

چرا فیلترینگ؟

فیلترینگ مسئله‌ای ساده و عمومیت یافته در بسیاری از جوامع است حتی، در آن دسته از کشورهایی که مدعی تمام و تمام دفاع از حقوق شهروندی هستند، اما طرز عمل به‌گونه‌ای است که نه تنها جامعه را حساس نمی‌کند که برعکس در اخذ تصمیم برای اعمال هر نوع محدودیت یا همان فیلترینگ، همراهی افکار عمومی را نیز به‌دنبال دارد.

وزیر در توضیحات اخیر خود که خلاصه شده بود در یک واقعیت و آن اینکه «وزارت ارتباطات در فیلترینگ نقشی نداشته» بلکه این تصمیم را «شورای امنیت کشور» اتخاذ کرده است به مواردی دیگر نیز اشاره می‌کند از جمله اینکه می‌نویسد: «در کشور اعتراضی شکل گرفت، اعتراض با موج‌سواری عده‌ای تبدیل به اغتشاش شد، در این اغتشاشات مردمی متضرر و اماکنی آسیب دیدند و متأسفانه خانواده‌هایی نیز داغدار شدند.» وزیر برنای کابینه در ادامه توضیح می‌نویسد: «شورای امنیت کشور - که وزارت ارتباطات در آن عضو نیست- برای ایجاد آرامش تصمیم گرفت در کنار سایر اقدامات تأمینی و انتظامی، محدودیت‌های موقتی را بر فضای مجازی اعمال کند. طبیعی است که این اقدامات نارضایتی‌هایی را ایجاد کند، اما گیرندگان این تصمیم طبیعتاً بین مزایا و معایب این تصمیم وزن‌سنجی کرده‌اند.»

آذری‌چهرمی این ادعای متخصصان فضاهای مجازی را تلویحاً تأیید کرده و یادآور می‌شود: «عده‌ای دیگر اما اکنون به جای پرداختن به ریشه اعتراضات و اغتشاشات و حل آنها، تلاش بر انداختن همه تقصیرها بر گردن فضای مجازی و بازخوانی اشکالات توسعه فضای مجازی در کشور - که بعضاً وارد هم هست- کرده‌اند.» نکته مهم ماجرا اینکه سهم تلگرام در اغتشاشات اخیر بنابر برخی آمارها نزدیک به حدود یک‌دهم درصد بوده است. به این موارد این توضیحات وزیر ارتباطات را هم اگر اضافه کنیم، شاید بتوان نتایج بهتری گرفت!

از همان روزهای اول نشستن چهرمی بر کرسی وزارت، وی خبر از پیگیری و مذاکره برای رفع فیلتر تویتر داده بود «باید درباره این موضوع رفع فیلتر تویتر مذاکره و صحبت کنیم ما تلاش خودمان را می‌کنیم تا در این زمینه به یک جمع‌بندی مناسب برسیم.» که به‌نظر می‌رسد بعد از گذشت بیش از ۴ ماه، نه تنها این پیگیری‌ها به نتیجه نرسیده است که استفاده بی‌درسر کاربران از فضای مجازی دچار چالش‌های جدید نیز شده است.

در نشره‌های که مردادماه امسال از صداوسیما پخش شد؛ میان آذری‌چهرمی و عبدالصمد خرم‌آبادی درباره مدیریت فضای مجازی نظرات مختلفی ردوبدل شد. دفاع از عدم فیلترینگ در این‌گونه مناظره از سوی دولت و از زبان چهرمی به‌وضوح دیده می‌شد. چهرمی در این‌گونه مناظره از مدیریت غلط فضای مجازی گفته بود «اینکه استاندارد کنیم سرویس‌های مجازی در دست بیگانه است، غلط مصطلحی است. بلتفرم صرفاً توسط کشورهای خارجی در دست شده و محتوا در دست آنها نیست، محتوای تولید شده در دست کاربران شبکه‌های اجتماعی یعنی خود ملت است.» و حال باید دید در این نبرد نابرابر، در نهایت چه تصمیمی برای فضای مجازی اتخاذ خواهد شد.

از شعار تا عمل!

از لحظه اعمال فیلترینگ بر دو پیام‌رسان اینستاگرام و تلگرام، بسیاری از کانال‌های حتی رسمی و پربیننده و نیز چهره‌های خبر از بیوسنتی به پیام‌رسان‌های ایرانی‌ها، فیلتر نشده‌ای چون سروش و ویسی دادند، خبری که خیلی زود عدم کارآیی و عدم استقبال کاربران را به‌دنبال داشت و نشان داد بسیاری از مردم همچنان به تلگرام فیلترشده بیش از پیام‌رسان‌های جایگزین، اعتقاد دارند! و همین مسئله حتی کانال‌های رسمی برخی خبرگزاری‌ها را نیز مجبور کرد تا «پیه» استفاده از «فیلترشکن» را به تن بمالد و بپذیرد که کاربران نیز چنین خواهند کرد.

سخن پایانی وزیر ارتباطات همانی است که ما بر آن می‌فشاریم و آن شفاف‌سازی و پاسخگو بودن دو عنصری که اگر وجود داشت هرگز دامنه اغتشاشات به این سرعت گسترده نمی‌شد «در پایان، ضمن تشکر از دوستان رسانه‌ای که با طنزهای مختلف در این ایام به نقادی یا حتی تخریب بنده پرداختند، تقاضا دارم برای یکبار هم که شده به مرور قوانین و مقررات کشور در عرصه پالایش فضای مجازی و شرح مسئولیت هر یک از دستگاه‌ها در برابر این مقررات بپردازند و اگر اشکالی وجود دارد با شفاف‌سازی و از طریق دستگاه قانونگذاری کشور به پیگیری راه‌حل‌ها بپردازند.»

بین این سخن که «فضای ارتباط با جهان حفظ خواهد شد، ما به‌دنبال فیلتر کردن شبکه‌های اجتماعی نخواهیم بود. وزیر ما همین جاست و به مردم قول می‌دهد که دستش روی دکمه فیلترینگ نخواهد رفت» و این جمله که «قشری در فیلتر تلگرام نداشته» و این ادعا که «اختیار ۲۰۰ هزارمیلیارد تومان بودجه دست دولت نیست!» ایسا ارتباطی معنادار اما تلخ وجود دارد!؟

ردپای حسن روحانی در دو جمله از سه جمله منقول بالا هویدا است و اما وزیر جوان کابینه نیز بی‌کار ننشسته، با رفع اتهام دخالت داشتن خود در فیلترینگ برخی از شبکه‌های اجتماعی از جمله تلگرام، همه نگاه‌ها را به سمت و سویی سوق می‌دهد که کم‌کم به دردی کهن تبدیل شده است.

۲۸ آذر بود که حسن روحانی، رئیس‌جمهور دولت دوازدهم در اولین اجلاس ملی، گزارش پیشرفت‌ها و راهکارهای رفع موانع تحقق حقوق شهروندی، درباره عدم فیلتر شدن شبکه‌های اجتماعی در دولت دوازدهم گرفت، اعتراض با موج‌سواری عده‌ای تبدیل به اغتشاشات مردمی متضرر و اماکنی آسیب دیدند و متأسفانه خانواده‌هایی نیز داغدار شدند. شورای امنیت کشور - که وزارت ارتباطات در آن عضو نیست- برای ایجاد آرامش تصمیم گرفت در کنار سایر اقدامات تأمینی و انتظامی، محدودیت‌های موقتی را بر فضای مجازی اعمال کند. طبیعی است که این اقدامات نارضایتی‌هایی را ایجاد کند، اما گیرندگان این تصمیم طبیعتاً بین مزایا و معایب این تصمیم وزن‌سنجی کرده‌اند. عدای دیگر اما اکنون به‌جای پرداختن به ریشه اعتراضات و اغتشاشات و حل آنها، تلاش بر انداختن همه تقصیرها بر گردن فضای مجازی و بازخوانی اشکالات توسعه فضای مجازی در کشور - که بعضاً وارد هم هست کرده‌اند. عده‌ای دیگر اما اکنون به جای پرداختن به ریشه اعتراضات و اغتشاشات و حل آنها، تلاش بر انداختن همه تقصیرها بر گردن فضای مجازی و بازخوانی اشکالات توسعه فضای مجازی در کشور - که بعضاً وارد هم هست- کرده‌اند.» نکته مهم ماجرا اینکه سهم تلگرام در اغتشاشات اخیر بنابر برخی آمارها نزدیک به حدود یک‌دهم درصد بوده است. به این موارد این توضیحات وزیر ارتباطات را هم اگر اضافه کنیم، شاید بتوان نتایج بهتری گرفت!

از دست ما دور. عده و رقمی که حکایت از آن دارد که نزدیک به ۵۶ درصد بودجه از حوزه اختیارات دولت خارج است! نوبخت یک روز بعد از آن اظهارنظر در مقام توضیح برآمده می‌گوید: «منظور رئیس‌جمهور هزینه‌های اجتناب‌ناپذیر مثل پرداخت حقوق کارمندان یا هزینه‌های رفاه اجتماعی است، منظور این نیست که این بودجه در اختیار دولت نیست.» و اما ذهن جامعه همچنان و برای مدت‌ها درگیر آن ۲۰۰ هزارمیلیاردی است که رئیس دولت گفت اختیاری در هزینه‌کرد آن ندارد.

از تلاش برای رفع فیلترینگ تویتر تا فیلترینگ تلگرام!

چهرمی کجای ماجراست؟ چرا در جایی که وزیر توضیح مدعی است نقشی ندارد در مقام دفاع برمی‌آید؟

چهرمی در توضیحی می‌نویسد: «شورای امنیت کشور - که وزارت ارتباطات در آن عضو نیست- برای ایجاد آرامش تصمیم گرفت در کنار سایر اقدامات تأمینی و انتظامی، محدودیت‌های موقتی را بر فضای مجازی اعمال کند.» این در حالی است که اگرچه تا قبل از ۸ سال پیش، بیشتر موضوع فیلترینگ بر دوش وزارتخانه ارتباطات بود، ولی امروزه بیشتر تصمیمات پیرامون مسئله فیلترینگ بر عهده سازمان دیگری به نام «کارگروه تعیین مصادیق محتوای مجرمانه» است. چهرمی اما در این یادداشت حرفی از «کارگروه تعیین مصادیق محتوای مجرمانه» به میان نمی‌آورد و این مسئله را مستقیماً به «شورای امنیت کشور» مربوط می‌داند، بنابراین کسانی که فضای مجازی کشور را بدون هیچ گونه کنترلی در اختیار دشمنان و آشوبگران قرار داده‌اند باید پاسخگوی اعمال خود باشند. متأسفانه برخی عمداً یا سهواً از قبل به هنجار شکنان اطمینان دادند که دست‌ی برای جلوگیری از اقدامات هنجارشکنانه و غیرقانونی آن‌ها بر روی دکمه فیلترینگ نخواهد رفت. بنده معتقدم کسانی که فضای مجازی کشور را بدون هیچ گونه کنترلی در اختیار دشمنان قرار داده‌اند و در مقابل فریادهای دلسوزان نظام و مراجع عظام تقلید و دستورات قضایی مقاومت کرده‌اند در قبال خسارت‌های جانی و مالی که در فتنه دی ماه ۹۶ به مردم و حیثیت کشور وارد شد مسئولند. بنابراین معتقدم این موضوع باید بررسی شود اگر پس از بررسی ثابت شود که مسئولان ذی‌بط عمداً اقدامات لازم را برای جلوگیری از فعالیت پایگاه‌های اینترنتی مربوط به اغتشاشگران و معاندین و تروریست‌ها به عمل نیآورده‌اند باید وفق مقررات مجازات شوند و الا باید بابت قصور خود از مردم عذرخواهی کنند.»

گمانه زنی‌ها در مورد جایگزین تلگرام

وی‌چت چقدر امنیت دارد؟!!

یکی از پیام‌رسان‌های داخلی درباره رفع فیلترینگ پیام‌رسان وی‌چت گفته است: «وی‌چت یکی از پیام‌رسان‌های بزرگ دنیاست که امکانات قابل قبولی دارد، اما از نظر امنیت در میان ۱۰ پیام‌رسان اول دنیا که تلگرام رتبه اول و پیام‌رسان واتس‌آپ رتبه دوم را دارد، رتبه ۹ را کسب کرده مسئله امنیت نکته بزرگی برای کاربران ایرانی است که این روزها توجه ویژه‌ای به امنیت پیام‌رسان مورد استفاده خود دارند و باعث شده به سراغ پیام‌رسان‌های مناسب داخلی یا حتی خارجی دیگر نروند و همچنان از تلگرام یا واتس‌آپ استفاده کنند.» این کارشناس ادامه داد: «رفع فیلتر اینستاگرام و وی‌چت این فرضیه را ایجاد کرده که احتمالاً وی‌چت جایگزینی برای تلگرام به‌معنای یک پیام‌رسان خارجی است که در انواع سیستم عامل‌ها دسترسی دارد.» وی تأکید کرد: «باید انتظار داشت کارگروه دلایل خود برای رفع فیلتر این پیام‌رسان را بعد از بیش از ۴ سال فیلترینگ اعلام کند، آیا این مسئله حمایت از پیام‌رسان داخلی است، آن‌هم زمانی که وی‌چت امکانات مشابه پیام‌رسان‌های داخلی را دارد و برخی پیام‌رسان‌های داخلی از وی‌چت امنیت بیشتری دارند؟»

محدودیت‌های موقتی توسط شورای امنیت کشور اعمال شد

در شرایطی که گفته می‌شود فیلتر شدن تلگرام به‌خاطر اتفاقات پیش آمده در کشور است، اما هنوز عده‌ای انتقادهایی را در خصوص فیلتر شدن این پیام‌رسان مطرح می‌کنند. حتی برخی از رسانه‌ها با طنزهایی که در این باب می‌نویسند، چهرمی، وزیر ارتباطات را مسئول این فیلترینگ می‌دانند. این انتقادهای موجه شد که بار دیگر وزیر جوان دولت روحانی در مقام پاسخگویی ظاهر شود، اما اینبار گلیزه کرد. وزیر ارتباطات با گلیزه از برخی رسانه‌ها که او را مسئول

آفتاب‌بزد - گروه‌شبکه‌ها: بعد از فیلتر شدن دو پیام‌رسان تلگرام و اینستاگرام هر روز شاهد اخبارهای متفاوتی در خصوص آن هستیم؛ از انتقادهای کسانی که به‌خاطر فیلتر شدن این دو پیام‌رسان کسب و کار مجازی‌شان را از دست دادند، گرفته تا اظهارنظرهای مسئولان به‌ویژه وزیر ارتباطات به چرایی این اتفاق. در مورد تلگرام در آخرین اظهارنظرها، چهرمی وزیر ارتباطات اعلام کرده بود که رفع انسداد این پیام‌رسان منوط به اجرای درخواست ایران در خصوص فیلتر شبکه‌های ترویج خشونت از سوی مدیرعامل تلگرام است. اما شرایط در مورد اینستاگرام فرقی می‌کند، چرا که رفع فیلتر شده است.

احتمال جایگزینی وی‌چت به جای تلگرام

جالب اینجاست که فیلتر شدن تلگرام سبب شده که پیام‌رسان «وی‌چت» بعد از ۴ سال رفع فیلتر شده و دوباره قوی‌تر است که جایگزین تلگرام شود. در این خصوص در خبرها آمده است: «پیام‌رسان وی‌چت بعد از گذشت ۴ سال فیلترینگ از دی‌ماه سال ۱۳۹۲ تا امروز بالاخره ساعت ۲۱ روز پنجشنبه ۱۴ دی‌ماه با موفقیت کارگروه تعیین مصادیق مجرمانه رفع فیلتر شد و هم‌اکنون دسترسی به این اپلیکیشن برای کاربران ایرانی بدون محدودیت امکانپذیر است. امکان دانلود پیام‌رسان وی‌چت از مارکت گوگل‌پلی به‌دلیل تحریم‌های ایران امکانپذیر نیست و باید به سایت این پیام‌رسان مراجعه کرد. قابل ذکر است، پیام‌رسان وی‌چت ۴ سال است در ایران به‌دلیل جمع‌آوری اطلاعات موجود در گوشی‌های کاربران، نقض حریم خصوصی کاربران را رصد ارتباطات اعضا و انتشار گسترده محتوای مجرمانه غیراخلاقی و مستهجن با ضرر جبران‌ناپذیر برای نوجوانان کشور با درخواست کارگروه تعیین مصادیق مجرمانه بدون رأی منفی فیلتر شد.» کارشناس نرم‌افزار

چند هزار کانال تلگرام فارسی داریم؟

این روزها تلگرام در ایران به بحث داغ روز تبدیل شده است و فیلتر موقتی آن، ۴۰ میلیون کاربر فعال ایرانی را نگران کرده است. معنای ۴۰ میلیون کاربر ایرانی وقتی بیشتر نمود پیدا می‌کند که بدانیم این رقم بدان معناست که از هر ۱۰ ایرانی، شش نفر عضو تلگرام هستند و به عبارت دیگر ۵/۴ درصد ایرانیان بالای ۱۸ سال در تلگرام عضویت دارند. لازم به یادآوری است که تلگرام در کل ۱۸۰ میلیون کاربر در جهان دارد و ایرانی‌ها از نظر تعداد کاربر، در رده نخست استفاده از تلگرام قرار دارند. پس از ایران نیز به ترتیب کشورهای روسیه، ایتالیا، آمریکا و اسپانیا در این زمینه در رده‌های بعدی قرار دارند که البته باید گفت بازهم ایران با روسیه به‌عنوان دومین کشور استفاده‌کننده از تلگرام، فاصله معناداری دارد. اما ایرانی‌ها در کانال‌های تلگرامی به‌دنبال چه مواردی هستند و اصلاً چند کانال تلگرامی به زبان فارسی در این پلتفرم وجود دارد و در حال فعالیت است؟ طبق جدیدترین آمار، در حال حاضر حدود ۶۰۰ هزار کانال تلگرام فارسی در این شبکه اجتماعی مشغول فعالیت است که از این تعداد، ۲۰ هزار کانال دارای حداقل ۵ هزار عضو هستند. اگر هم بخواهید بدانید که میزان فعالیت کاربران در این کانال‌های ایرانی به چه صورت است، باید گفت که هر کاربر ایرانی حداقل عضو ۱۸ کانال است؛ کانال‌هایی با موضوع‌های مختلف از سیاسی و پزشکی گرفته تا خرید و فروش آنلاین، مسکن و... در این پلتفرم وجود دارند. اما هر یک از این موضوع‌ها تا چه حد کاربران را جذب خود کرده و باعث شده که کانال‌هایی بر حسب موضوع راه‌اندازی شود؟ گفتنی است، موضوع‌های علمی بیشترین توجه مخاطبان ایرانی را جلب کرده و ۳۵ درصد کانال‌های فارسی ایجاد شده به این موضوع پرداخته است. همچنین روابط خانوادگی در کانال‌های تلگرامی سهم بالایی را دارند که این موضوع چندین دور از ذهن نیست. تنها کافی است نگاهی به خانواده‌های ایرانی داشته باشیم که با این نگاه گذرا می‌بینیم تقریباً بیشتر آنها کانال‌هایی برای اعضای فامیل خود ایجاد کرده‌اند. در همین راستا آمار نشان می‌دهد کانال‌های خانوادگی و دوستان حدود ۲۲ درصد از کل کانال‌های فارسی را به خود اختصاص داده‌اند. موضوع‌های طنزآمیز، جوک و... نیز بخشی دیگر از علاقه‌مندی ایرانی‌هاست، چرا که ۲۲ درصد کانال‌های فارسی تلگرام به این موضوع اختصاص دارند. البته اخبار و موضوع‌های سیاسی هم همین ۲۲ درصد کانال‌های فارسی هستند. طبق این تحلیل، موضوع‌های آشنیزی ۱۶ درصد کانال‌های تلگرامی را به خود اختصاص می‌دهند و این رقم در زمینه موارد ورزشی به ۱۴ درصد و مسائل مربوط به بهداشت نیز به ۱۱ درصد کل کانال‌های تلگرامی فارسی بازمی‌گردد. البته باید گفت موضوع ارائه خدمات و خرید و فروش آنلاین نیز در بخش زیادی از این کانال‌ها نمود دارد. به‌عنوان مثال، هر چند بخشی از کانال‌های آشنیزی به آموزش اختصاص یافته ولی بخش عده‌ای از آنها هم آموزش آنلاین، درآمد کسب کرده یا اینکه سفارش غذا می‌گیرند. در سایر کانال‌ها هم این موضوع صدق می‌کند. به‌عنوان مثال، در بخش علمی و سلامت، شاهد فروش آنلاین محصولات بهداشتی، ارائه خدمات مربوط به سلامت و بهداشت و... هستیم و خرید و فروش آنلاین وسایل خانه و... نیز بخشی دیگر از ظرفیت این کانال‌ها محسوب می‌شود. اما ایرانی‌ها بیشتر از کدام نسخه تلگرام بهره می‌گیرند؟ طبق این آمار، ۹۰ درصد ایرانی‌ها از طریق گوشی‌های هوشمند به تلگرام دسترسی دارند و تنها ۱۰ درصد آنها از نسخه دست‌نویس این شبکه پیام‌رسان موبایلی بهره می‌گیرند. همچنین گفتنی است، طبق آمارها، ایرانی‌ها در تلگرام روزانه ۲ میلیون مطلب منتشر می‌کنند و تعداد کل بازدیدها از کانال‌های تلگرامی در یک روز حدود یک میلیارد و ۹۴۴ میلیون و ۵۰۰ هزار بار است و البته اوج انتشار مطلب ایرانی‌ها در کانال‌های تلگرامی به ساعت ۲۲ مربوط می‌شود و کمترین ساعت انتشار مطالب نیز ۴ صبح است. اما اینکه فیلتر موقت تلگرام تا چه حد بر میزان فعالیت ایرانی‌ها در این شبکه اجتماعی تأثیر گذار بوده است، باید منتظر جدیدترین آمار بود.

